

NUMISMATISCHE RELICTAE VAN DE CENTRALE DER BELGISCHE METAALBEWERKERS

R. Blansaer

A. Desprez

INLEIDING

Schaars zijn studies gewijd aan vakboodsmedailles.

Jan Lippens beschreef vier stukken van de T.A.C.B. in *Erken-
telijkheids- en Herinneringsmedailles van de Textielarbeiderscen-
trale van België* (1) en René van Brussel diepte dit onderwerp ver-
der uit tot zes medailles in *De T.A.C.B. in de Numismatiek* (2).

De medailles van de Centrale der Metaalbewerders werden tot
nog toe niet als een geheel behandeld. Enkele kwamen aan bod in
produktieoverzichten zoals "*De Medaille in België - La Médaille
en Belgique*" (3).

Ook *De Medaille in België van 1951 tot 1976* bevat enkele
C.M.B.- medailles (4). Tevens worden er vermeld in detailstudies
van het oeuvre van medailleurs, zoals in het artikel van - alweer -
Jan Lippens over Dolf Ledel (5).

De *Federatie van Belgische Metaalbewerders* werd gesticht op
het congres van 12 en 13 september 1886; ze werd omgevormd tot de
Centrale der Metaalbewerders van België op het congres van 13
en 14 augustus 1911 (6)(7).

Naar aanleiding van de herdenking van het honderdjarig bestaan van de C.M.B., gevierd in december 1987, leek het ons opportuun te trachten een catalogus op te stellen van de numismatische relictie van deze centrale (8).

Onmiddellijk stelde zich het probleem van het materiaalvergaan. Louis De Brouckère schreef in zijn inleiding op Jef Bondas' *Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers van België - 1887-1947* : "Heel terecht beklaagt Bondas zich over de grote armoede van onze archieven. De twee bezettingen die we ondergingen hebben de vernietiging van een groot aantal onzer bibliotheken en verzamelingen veroorzaakt. Anderzijds moet men wel erkennen dat onze organisaties lange tijd het belang van het bewaren van juiste gegevens over hun werking miskend hebben. Zodanig dat onder onze vakbonden, onze cooperatieven, onze mutualiteiten, onze politieke groeperingen er weinigen zijn, die de volledige reeks van hun eigen uitgaven nog bezitten. En hoeveel briefwisseling, verslagen, stukken van allerlei aard werden naar de zolder verbannen, om in de scheurmond te verzeilen bij een of andere grote schoonmaak" (9). Medailles, hangers en plaketten waren geen beter lot beschoren!

In de A.M.S.A.B.-verzameling bevonden zich slechts enkele stukken (10). Een oproep werd gedaan, gesteund door het bestuur van de C.M.B., tot de diverse afdelingen. Teleurstellende respons (11)! Een ietsje meer succes had de oproep in de *Numismatische agenda van het E.G.M.P.*, *La Vie Numismatique*, *A Vos Pièces* en in *A.M.S.A.B. - Tijdingen* (12).

Eveneens een probleem bleek de duiding van het materiaal. De pers bevatte weinig of niets bruikbaar (13). De C.M.B.-archieven werden in depot gegeven bij het A.M.S.A.B., maar zijn voorlopig niet ontsloten. Gelukkig konden we de archieven van de firma Fibru-Fisch raadplegen (14).

CATALOGUS

DE CENTRALE

N 1. Herinneringsmedaille aan de vijftigste verjaardag van de
C.M.B. (1937)

Vz. Twee hoogovenarbeiders, met ontbloot bovenlijf, heim en
klompen, naar links gekeerd; de ene, met schort, duwt een
stang en de andere trekt een een ius; onderaan links, langs
de boord, DOLF LEDEL / 1930

Kz. 1887 - 1937 / TER HERINNERING / AAN DE / 50e VERJARING /
VAN DE CENTRALE / DER METAALBEWERKERS / VAN / BELGIË in
het veld; onderaan links, langs de boord, DOLF LEDEL

Effen rand, met J. FONSON ingeslagen in S-slag.

Bronz - octogonaal (66 x 66 mm) - geslagen

Graveur : Dolf Ledel (15)

Atelier : J. Fonson

Voor de voorzijde werd een reeds bestaande stempel met gepast onderwerp gebruikt; Ledel ontwierp het voortzijdtype immers reeds in 1930 (16). Gecombineerd met een effen keerzijde is deze opgenomen in de verkoopscatalogus van Jules Fonsen onder het nummer 7 (17).

De vijftigste verjaardag van de C.M.B. werd op 3 juli gevierd te Brussel. 's Morgens werd het nieuw huis van de centrale (op de Rouppaplaats nr 3) ingehuldigd. 's Namiddags had een herdenkingsplechtigheid plaats, gevolgd door een concert in het Paleis voor Schone Kunsten. 's Aftersmiddags op de middag betoogden ongeveer 40.000 deelnemers, en 's namiddags vond het veertigste congres van de Centrale plaats (18).

M 2. Herinneringsmedaille voor de vijftigste verjaardag van de C.M.B. (1937)

Vs. Zoals M 1.

Kz. 1887 - 1937 / EN SOUVENIR / DU / 50^e ANNIVERSAIRE / DE
LA CENTRALE / DES METALLURGISTES / DE / BELGIQUE in het
veld; onderaan links, langsheen de rand, DOLF. LEDEL

Effen raad, met J. FONSON ingeslagen in B-slag.

Brons - octagonaal (66 x 66 mm) - geslagen

Graveur : Dolf Ledel

Atelier : J. Fonson

(19)

N 3. Medaille, opgedragen aan de stichters van de C.M.B. bij haar
vijftigste verjaardag (1937)

Vz. Zoals N 1.

Kz. 1887 - 1937 / HULDE / VAN DE CENTRALE / DER METAALBEWER-
KERS / VAN BELGIË / AAN HAAR / STICHTERS in het veld.

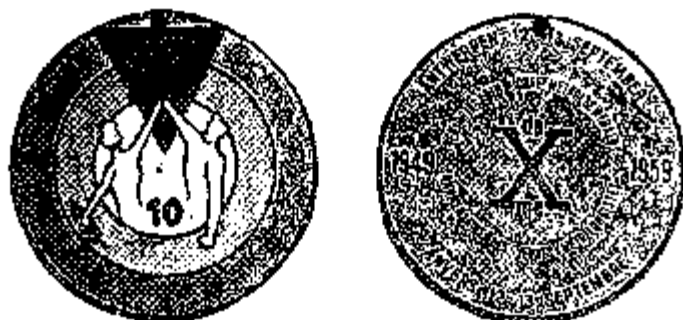
Effen raad, met J. FONSON ingeslagen in B-slag.

Brons - octagonaal (66 x 66 mm) - geslagen

Graveur : Dolf Ledel

Atelier : J. Fonson

(20)

N 4. Herinneringspenning aan de tiende verjaardag van de jonge metaalbewerkers (1959)

Vz. De bovenlichamen van een meisje (links) en van een jongen (rechts) naar elkaar toegewend en gedeeltelijk gevat in een cirkel (dit alles grijs geëmailleerd); het meisje houdt een olijftak in de rechterhand, de jongen balkt de rechtervuist; ze ondersteunen samen het C.M.B.-emblem met de andere hand; tussen beiden het cijfer 10; het embleem (een regulator omringd door de letters C - M / B en een tandwiel) is omgeven door een rood geëmailleerde driehoek, die op de brede blauw geëmailleerde boord is geplaatst die het geheel omsluit.

Kz. ANTWERPEN 12 - 13 SEPTEMBER / VERJARING DER JONGE METAAL-BEMERKERS / 1949-~~de~~1959 / ANNIVERSAIRE DES JEUNES METALLURGISTES / ANVERS 12 - 13 SEPTEMBRE

Effen rand

Gedeeltelijk geëmailleerd messing rond (42 mm Ø) geslagen.

Bovenaan een gaatje van 2 mm Ø (achteraf aangebracht?)

In juli 1949 werd door het uitvoerend bestuur van de C.M.B. besloten om in alle gewesten van het land specifieke jeugdgroepen op te richten, in afwachting en in de hoop dat het A.B.V.V. en de andere vakcentrales dit voorbeeld zouden volgen en uiteindelijk de oprichting van een interprofessionale syndicale jeugdbeweging zouden mogelijk maken. Na tien jaar telden deze jeugdgroepen meer dan 10.000 leden. Het eerste decennium werd gevierd met een feestavond in het Bondsgebouw op 12 september 1959 en met een academische zitting in de zaal Majestic de volgende dag. Er waren ongeveer 2.000 participanten, voornamelijk uit Antwerpen, Brabant, Centrum, Charleroi en Luik. Het embleem achter het spraekgevoelste was hetzelfde als op de penning (22).

ANTWERPEN

A 1. Druagpenning voor 25 jaar lidmaatschap van de Provinciale Metaalwerkersbond Antwerpen (1930?)

- Vz. Een banderol met onkrullende uiteinden is op een tandrad met twee spaken geplaatst en draagt de inscriptie P.M.B.; erboven, CENTRALE; eronder, METAALBEWERKERS / ANTWERPEN
- Xz. Centraal, een omlijnd plakkaatje dat met behulp van twee ronde pinnen bevestigd is en op een krans van twee clijftakken is geplaatst; boven het plakkaatje, 25 / JAAR; eronder, LID (beide opschriften binnen de krans).

Effen rand

Verzilverd - rond, met vier inkepingen en een accoladevormige punt (26 mm x 31,5 mm, met ong) - geelagen

Deze draagpenning werd uitgereikt aan de personen die 25 jaar lid waren van de P.M.B. Antwerpen; hun naam werd ingegraveerd op het plakkaatje op de keerzijde (hier L. CLAES).

Op 19 februari 1905 werd te Antwerpen de *Regionale federatie van Metaalbewerkers* opgericht. Ze telde 503 leden uit Antwerpen, 31 uit Boom, 35 uit Hamiksem, 98 uit Mechelen, 43 uit Turnhout en 89 uit Willebroek. In 1909 werd deze regionale organisatie omgevormd tot een Provinciale Metaalbewerdersbond met ongeveer 1.510 leden. Bij deze provinciale afdeling waren toen Antwerpen, Berchem, Boom, Hamiksem, Berenthaie, Hoboken, St. Nikolaas en Turnhout betrokken. Mechelen en Willebroek sloten zich in eerste instantie niet aan. Normaliter viel de vijfentwintigste verjaardag van de P.M.B. Antwerpen dus in 1934. De viering is echter al terug te vinden in het nummer van 29 mei 1930 van het tijdschrift *De Metaalbewerker* (21), dus op basis van de stichtingsdatum van de Regionale Federatie. De draagpenning kan bijgevolg ten vroegste uitgereikt zijn in 1930.

A 2. Herinneringsmedaille aan de vijftigste verjaardag van de
P.M.B. Antwerpen (1959)

Vz. Een gezicht met geopende mond, in 3/4 vooraanzicht naar
links; het is geplaatst tussen een monteur (links) en
een lezer (rechts) die elkaar aankijken; onderaan rechts,
langsheen de boord, BOSCHMANS; het geheel is omgeven door
een boord in de vorm van een tandwiel.

Rz. Een regulator van een stoommachine; erboven, P.M.B. / 1909 -
1959; eronder, ANTWERPEN / 24.10.59; het geheel is omge-
ven door een boord in de vorm van een tandwiel.

Effen rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.

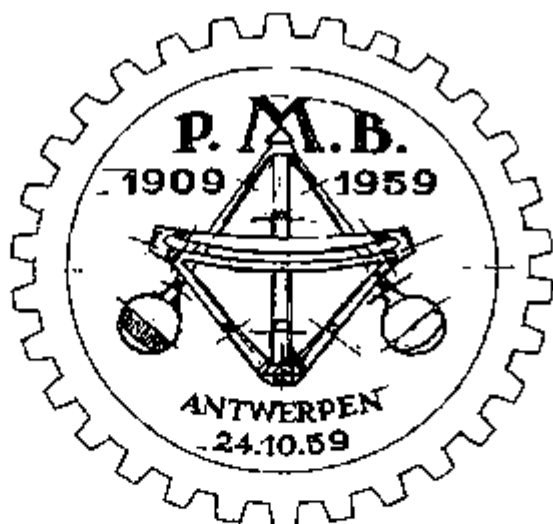
Gepatineerd brons - rond (70 mm Ø) - geslagen

Graveur: René Boschmans

Atelier: Fibra - Fisch

(23)

De voorzijde is een reductie van een bronzen afgietsel met 62 cm
diameter. Volgens ontwerper Boschmans symboliseert het roepend
gezicht de vakbond, die tot waakzaamheid oproept om de verworven-
heden van de tewerkstelling te verdedigen. Aanleiding voor die
keuze was een 17 weken durende staking in de scheepsherstelling
in 1959, die uitbrak op 1 juni en aansloopte tot 22 september. De
keerzijde werd gegraveerd naar een tekening met embleem en tekst.
De regulator werd wel licht gewijzigd weergegeven (24).

De oplage bedroeg 300 exemplaren (25).

De viering van dit halfeeuwfeest had plaats te Antwerpen met een ontvangst van het bestuur op het stadhuis op 24 oktober, en met een concert en diverse toespraken in de zaal Majestic op 25 oktober (26).

A 3. Erkentelijkheidsmedaille van de P.M.B. Antwerpen (1963)

Vz. Drie zittende mannen; onderaan rechts, horizontaal, BOSCHMANS; het geheel is omgeven door een boord in de vorm van een tandwiel.

Kz. Een regulator van een stoommachine; eronder, UIT ERKENTELIJKHEID / VANWEGE DE P.M.B. ANTWERPEN / AAN ZIJN JUBILARIS / (vrije ruimte) / VAN DE AFDELING / (vrije ruimte); het geheel is omgeven door een boord in de vorm van een tandwiel.

Effen rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.

Verguld brons en gepatineerd brons - rond (69,5 mm Ø) - geslagen.

Graveur : René Boschmans

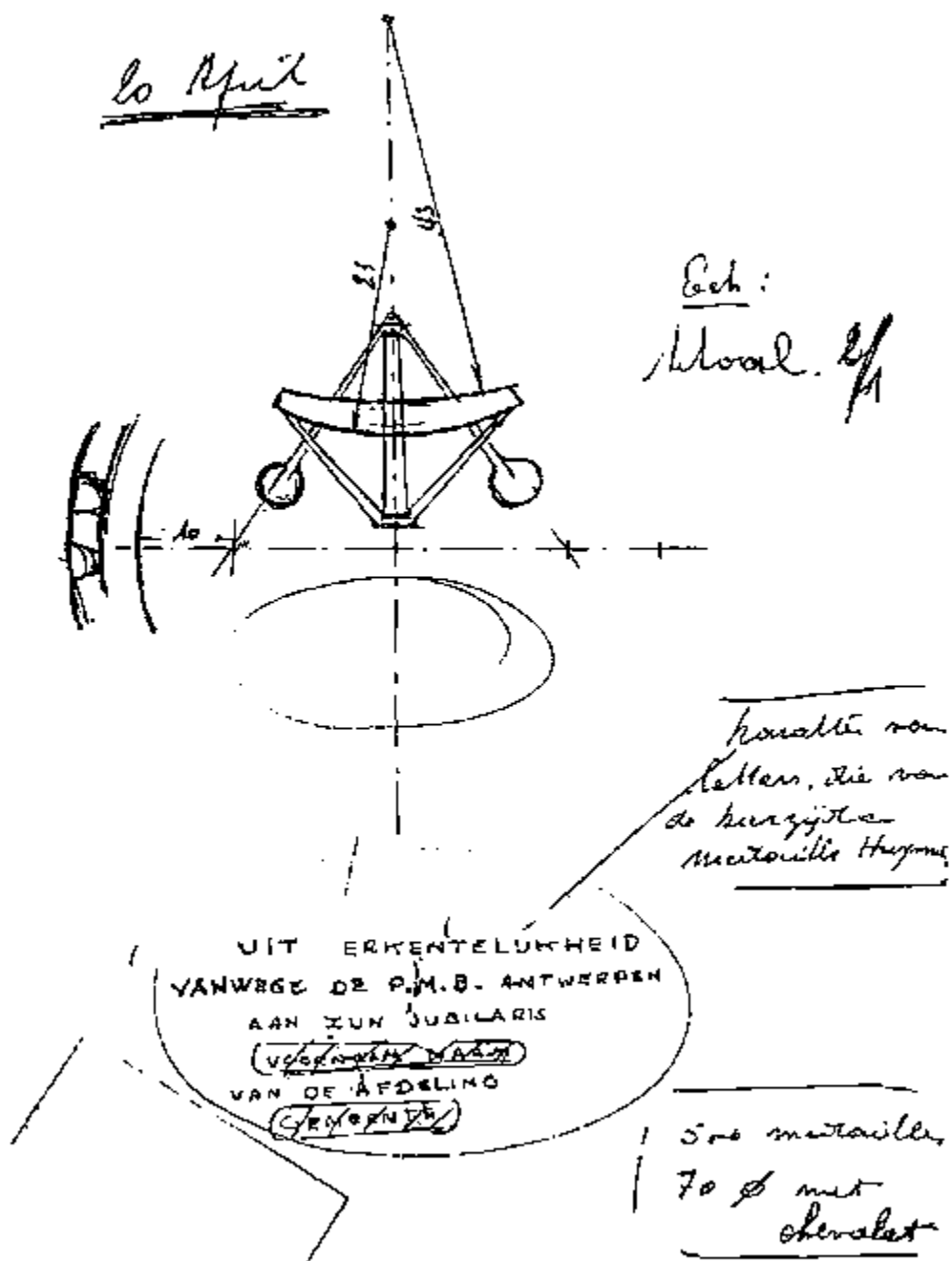
Atelier : Fibru - Fisch

(27)

De vergulde medaille was bestemd voor leden met 50 jaar lidmaatschap, de bronzen voor leden met 25 jaar lidmaatschap.

De voorzijde is een reductie van een bronzen gistaal. Waarschijnlijk werd het thema Bread - Peace - Freedom (voor het eerst gebruikt op de medaille voor het tweede internationaal congres der vrije syndicaten te Milaan in 1951) hier in sterk gewijzigde versie hernomen.

De keerzijde werd aan de hand van een schets rechtstreeks op de matrijs gegraveerd; het lettertype was dat gebruikt op de keerzijde van de Ruysmaansmedaille van 1956 (28).

De bestelling gebeurde in drie fasen :

- een eerste bestelling in april 1963 van 500 stuks : 112 vergulde exemplaren en 388 in gepatineerd brons. Van deze laatste waren er 376 met ingegraveerde tekst en 12 zonder.

Het geheel was als volgt verdeeld (29):

	Verguld	Gepatineerd brons	
		met gravure	zonder gravure
Antwerpen	52	191	10
Hoboken	30	135	2
Willebroek	30	50	0

- op 6 augustus volgde een tweede bestelling van 500 stuks : 100 exemplaren in verguld brons en 400 in gepatineerd brons.
- op 12 augustus opnieuw 500 stuks, nu 125 in verguld brons en 375 in gepatineerd brons.

Eind april 1966 bleven er van de 1.500 bestelde medailles nog 182 vergulde en 276 gepatineerde exemplaren in stock; op 1 april 1970 nog 173 vergulde (30).

A 4. Erkentelijkheidsmedaille van de P.M.B. Antwerpen (1963 / 1966)

Vs. Zoals A 3.

Kz. Zoals A 3, maar zonder de inscriptie AAN ZIJN JUBILARIS /
VAN DE AFDELING

Effen rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.

Verguld brons en gepatineerd brons - rond (69,5 mm Ø) - geslagen.

Graveur : René Boschmans

Atelier : Fibru - Fisch

Deze penning ontstond half oktober 1966, door op 290 medailles van het type A 3 die nog voorhanden waren (waaronder alle overblijvende exemplaren in gepatineerd brons) de tekst AAN ZIJN JUBILARIS / VAN DE AFDELING weg te slijpen (31).

A 5. Erkentelijkheidsmedaille van de P.M.B. Antwerpen (1965)

Vz. Zoals A 3.

Kz. Een regulator van een stoommachine; eronder, UIT ERKEN-
TELIJKEID / VANWEGE / DE P.M.B. ANTWERPEN / AAN ZIJN
JUBILARIË; het geheel is omgeven door een boord in de
vorm van een tandwiel.

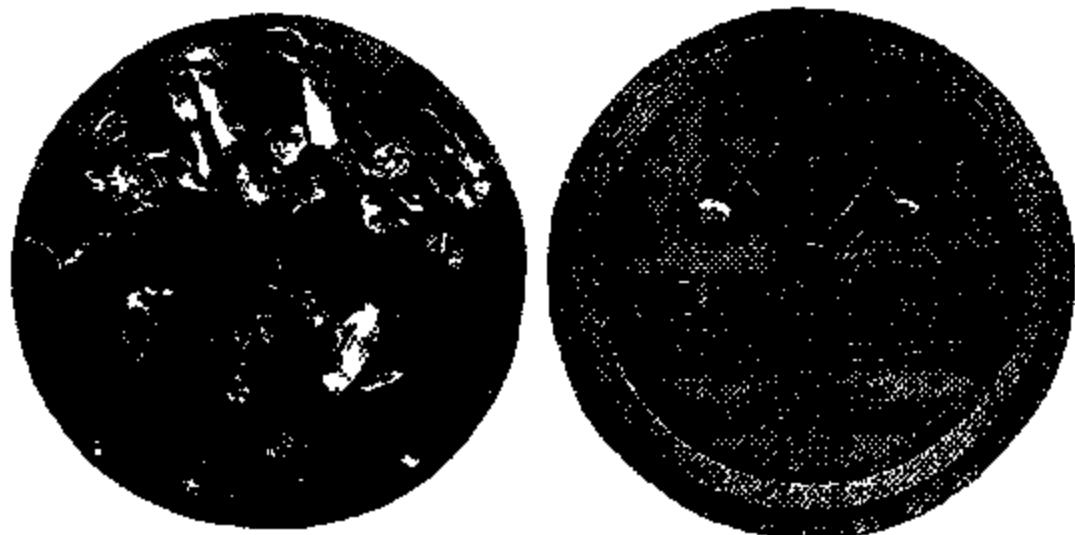
Kifan rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.

Verguld brons - rond (59,5 mm Ø) - geslagen

Graveur : René Boschmans

Atelier : Fibru - Fisch

(32)

A 6. Erkentelijkheidsmedaille van de P.M.B. Antwerpen (1969)

Vz. Twee mannen en een vrouw stappen naar links, met al of
niet geheel gebogen armen; de vrouw houdt een olijftak
in de linkerhand; onderaan, horizontaal, BOSCPANS B

Kz. Een regulator van een stoommachine; eronder, UIT ERKEN-
TELIJKEID / VANWEGE DE P.M.B. ANTWERPEN / AAN ZIJN JU-
BILARIË / (vrije ruimte) / VAN DE AFDELING / (vrije ruimte);
het geheel is omgeven door een boord in de vorm van een
tandwiel.

Effen rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.

Brons - rond (70mm Ø) - geslagen

Graveur : René Boschmans

Atelier : Fibru - Fisch

(33)

De voorzijde is de reductie van een gebuetsaerd ontwerp met 550 mm doormeter. Volgens Jan Lippens zijn het 3 personen ... die samen naar de toekomst stappen en respectievelijk de generatie voorstellen van vóór de 1e wereldoorlog, van na de tweede wereldoorlog en van de tussenoorlogse periode. René Boschmans deelde ons echter mee dat hij het recht op arbeid, het recht op vrede en het recht op vrijheid symbolisch heeft willen voorstellen.

Van deze medaille werden 1.000 stuks geslagen. Ze werd uitgereikt aan personen die 25 jaar lid waren. De naam en de afdeling van de betrokken metaalbewerker worden in de open ruimte gegraveerd (hier : COOMANS A. / BOOM).

A 7. Erkentelijkheidsmedaille van de P.M.B. Antwerpen (1969)

Vz. Zoals A 6.

Kz. Een regulator van een stoommachine; eronder, DIT ERKEN-
TELIJKHEID / VANWEGE / DE P.M.B. ANTWERPEN / AAN ZIJN
JUBILARIS; het geheel is omgeven door een rand in de vorm
van een tandwiel.

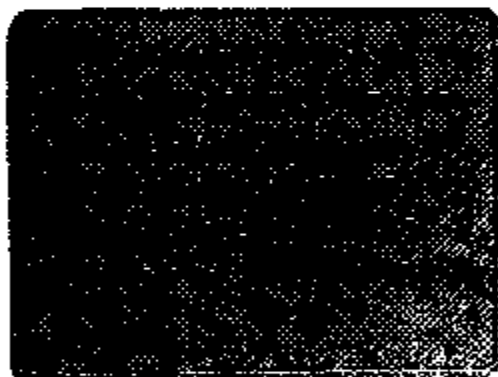
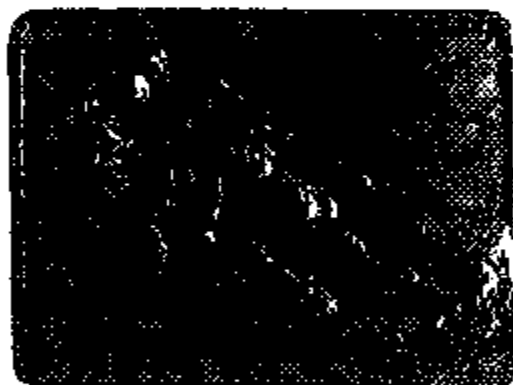
Effen rand, met FISCH ingeslagen in D-slag.

Bronz - rood (70mm Ø) - geslagen

Graveur : René Boschmans

Atelier : Fibra - Fisch

BRABANT

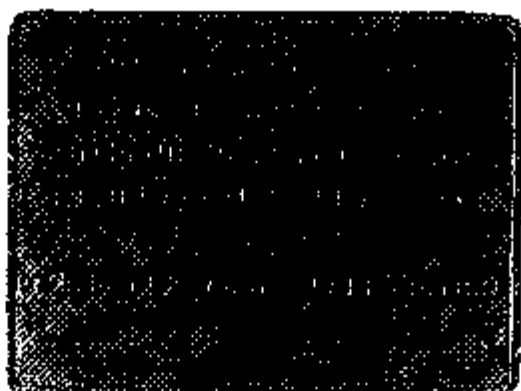
B 1. Herinnerings- en erkentelijkheidsplakket van de C.N.B. Federa-
tie Brabant (1937)

Vz. Drie naakte mannen sleuren in een uiterste krachtinspan-
ning een zwaar gebonden last naar links; onderaan links,
L'EFFORT; bovenaan rechts, op een aantal wolken,
J. WITTEWULGENS (incaus en horizontaal).

Kz. 50^E VERJARING / VAN DE CENTRALE DER / METAALBEWERKERS
VAN BELGIË / FEDERATIE VAN BRABANT / AAN DEN JUBILARIS /
MET MEER DAN 25 JAAR LIDMAATSCHAP

Effen rand, met FISCH & CIE ingeslagen in B-slag.
Brons - rechthoekig (49,5 x 65,5mm) - geslagen
Graveur : Joseph Witterwulge
Atelier : Fisch & Cie

Voor de voorzijde werd een reeds bestaande passende stempel
gebruikt (34).

B 2. Herinnerings- en erkentelijkheidsplakket van de C.M.B. Fede-
ratie Brabant (1937)

Vz. Zoals B 1.

Kz. 50^E ANNIVERSAIRE / DE LA CENTRALE DES / MÉTALLURGISTES
DE BELGIQUE / FÉDÉRATION DU BRABANT / AD JUBILAIRE / DE
PLUS DE 25 ANNEES D'AFFILIATION

Effen rand, met FISCH & CIE ingeslagen in B-slag.
Brons - rechthoekig (49,5 x 65,5mm) - geslagen
Graveur : Joseph Witterwulge
Atelier : Fisch & Cie

CEUTRUM (CENTRE)

CE 1. Draagpenning t.g.v. de 25e verjaardag van de C.M.B.-Centrum (1930)

Vs. Naar links gewende gedrapeerde vrouw; ze houdt een lauwerkroon in de uitgestrekte linkerhand; onderaan, links van de vrouw, rijst de stralende zon op uit de wolken.

Kz. Links, een gebogen olijftak die de rand volgt; rechts ervan, in het veld, MÉTALLURGISTES / DU / CENTRE / (zaadbladige roset) / 1905 - 1930

Effen rand

Verzilverd - golvend rond (30mm Ø, met oog 35mm) - geslagen.

Graveur : J. Bossière

CE 2. Erkentelijkheidsplaket van de C.M.B.-Centrum (1952)

Vz. Naakte Vulcanus (Romeinse god van vuur en smeden) staat in een grot naar links gewend; hij houdt een staaf op een aanbeeld met de linkerhand en heft een moker met de rechter; bovenaan links, J. WITTERWOLGHE (incous en in handschrift).

Kz. LA C.M.B. / DU CENTRE / À / (vrije ruimte) / 50 ANS
D'AFFILIATION, omgeven door een cirkel met 3mm diameter.

Effen rand

Mit metaal - rechthoek met gebogen bovenzijde (50,5 x 35,5mm) - geslagen.

Graveur : Joseph Witterwolge

Atelier : J. Ponsen

De voorzijde draagt in de bestelcatalogus van Fibru-Fisch het nr. 837, p. 21. Links in de afsnede werd het woord VULGAIN verwijderd.

In de brochure *75e Anniversaire de la C.M.B. - F.G.T.B. du Centre* leest men op p. 54: *En 1952, la Fédération fête son cinquantième anniversaire. A cause des événements de 1950 (de algemene staking, uitgebroken op 27 juli i.v.m. de koninkwestie), et du chômage intensif qui régna en 1951, c'est avec deux ans de retard qu'un hommage mérité a été rendu aux pionniers de la première heure, à ceux qui, il y a 50 ans, étaient déjà sur la brèche. Des remises de décorations aux affiliés comptant 25 et 50 années d'affiliation furent faites dans les sections locales.*

CHARLÉNDY

CH 1. Erkentelijkheidsmedaille van het Syndicaat van de Metaalbewerkers van Junet (1936)

Vs. Een baardige smid, in hoofd met opgestroopte mouwen en schort, zit op een aanbeeld; hij houdt een voorhamer in de rechterhand; een tandwiel leunt tegen het aanbeeld; op de achtergrond rijdt een lokomotief naar links, weg van een fabriek met rokende schoorstenen; erboven doorboren uitwaaiende zonnestralen de wolken.

Ka. LE SYNDICAT DES MÉTALLURGIQUES / - / DE JUNET / RECONNAISSANCE / à / (ruimte voor in te graveren naam, hier BOESMAN.O) / 1896. 1936 / - op een verheven cirkelvormige schijf; arrond, een krans van twee olijftakken die onderaan d.o.v. een lint zijn samengebonden; bovenaan, tussen de uiteinden van de takken, een vijfpuntige ster.

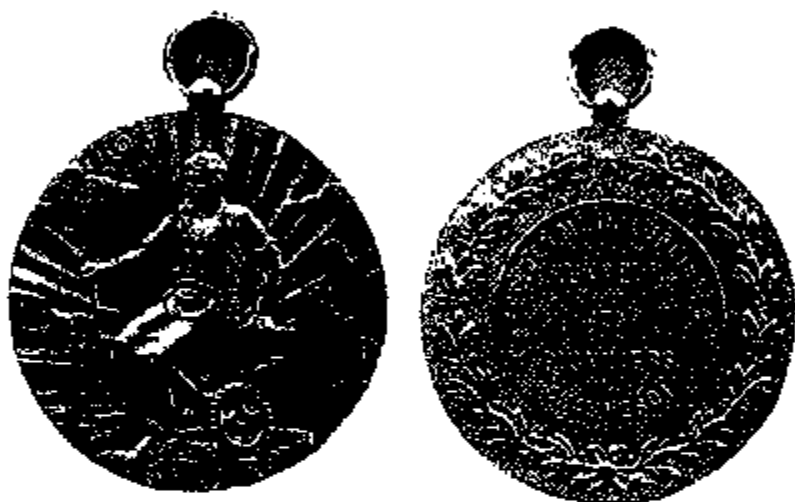
Effen rand

Bronz - rond (50mm Ø, met hol 55,3mm) - geslagen

Atelier : Fisch

De voorzijde draagt in de bestelcatalogus van Fibru-Fisch het nr. 1380, p. 52; de keerzijde (zonder het opschrift) nr. 415, p. 8.

De medaille werd uitgereikt aan verdienstelijke leden, ter gelegenheid van de veertigste verjaardag van dit syndicaat.

CH 2. Erkentelijkheidsmedaille van de Federatie der Metaalbewer-
kers van Charleroi.

Vz. Zoals CH 1.

Kr. Zoals CH 1, maar het opschrift luidt FED. DES

MÉTALLURGISTES / HONNEUR / AUX / PIONNIERS / CHARLEROI

Effen rand

Verguld bronz - rond (50mm Ø, met hol 55,3mm) - geslagen

Atelier : Fisch

De *Fédération des Métallurgistes de Charleroi* werd officieel in het leven geroepen op 1 december 1900. Bij de viering van de tachtigste verjaardag verscheen een brochure.

DOORNIK (TOURNAI)

D 1. Erkentelijkheidsdraagpenning van de Federatie der Metaalbewerkers van het Doornikse

Vz. Gekoppelde bustes van een vrouw en een man in profiel naar rechts; de vrouw houdt een bloemstuk op de linkerhand en de man houdt in de linkerhand een hamer; op de hamerkop het jaartal 1906 (incous).

Rz. *MONNAGE DE RECONNAISSANCE / DE LA / FEDERATION DES METALLURGISTES / DU TOURNAISIS / ANNIVERSAIRE*

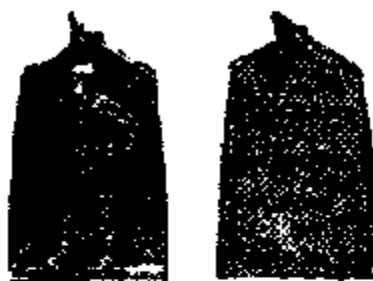
Effen rand

Verzilverd - rechthoek met gebogen bovenzijde (24 x 34mm) - geslagen

Atelier : J. Fonson

Hoewel deze draagpenning bij Fonson werd geslagen, bezit Fibru-Fisch (die in 1974 de inboedel van deze firma overnam) het slagmateriaal er niet van.

LUIK (LIÈGE, sous LIÈGE)

L 1. Herinneringsdraagpenning van de Syndicale Federatie der Metaalbewerkers van de Provincie Luik (1930)

Vz. Metaalarbeider in werkkledij, staat in driekwart vooraanzicht naar links; hij leunt op een lepel die hij in de rechterhand houdt en steunt met de linker op zijn heup; rechts, klimmend, VU PAR DOLF. LEDEL (incrus).

Kz. FÉDÉRATION / SYNDICALE / DES MÉTALLURGIQUES / DE LA / PROVINCE DE LIÈGE / 1905 - 1930

Effen rand

Verzilverd - onregelmatige vijfhoek (34 x 21mm) - geslagen

Graveur : Dolf Ledel

Atelier : J. Fanson

De draagpenning werd uitgegeven ter gelegenheid van de vijfentwintigste verjaardag van de Federatie der Metaalbewerkers van Luik.

L 2. Herinneringsmedaille voor de vijftigste verjaardag van de
C.M.B. - F.G.T.B. Luik (1955)

Vs. Een metaalbewerker, met naakt bovenlichaam, schort en
laarzen, staat voorovergebogen op een sokkel; hij giet
vloeibaar metaal uit een schapper die hij met beide han-
den vasthoudt; zijn hoofd is in profiel en zijn lichaam
in driekwart profiel naar links; op de achtergrond een
dampwolk; onderaan links, langshee de boord, LOUIS DUPONT
(incusa); in de afsnede, M 50; rondom, FEDERATION DES
METALLURGISTES DE LIEGE ♦ C.M.B. ♦ F.G.T.B.

Kr. Effen.

Effen rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.
Gepatinaerd brons - rond (80mm Ø) - geslagen
Graveur : Louis Dupont
Atelier : Fisch

Vijfhonderd exemplaren dienden geleverd te worden tegen 6 juni
1955 (36).

L 3. Herinneringsmedaille voor de vijftigste verjaardag van de
G.M.B. - F.G.T.B. Loik (1955)

Vz. Zoals L 2, maar met lege afsnede.

Kz. Effen.

Effen rand, met FISCH ingeslagen in B-slag.

Gepatinaerd brons - rond (80mm Ø) - geslagen

Graveur : Louis Dupont

Atelier : Fisch

Nadat reeds 250 stuks van type L 2 geleverd waren, werd op
15 juni 1955 de bestelling gewijzigd in 1.000 exemplaren, waarvan
500 met de vermelding M 50 en 500 zonder (38).

1 4. Herinneringsmedaille voor de 75e verjaardag van de F.G.T.B.
Luik (1980)

Vz. Een metaalbewerker zit in rugaanzicht op een aanbeeld;
in de naarhangende linkerhand houdt hij een voorhamer;
roodem. METALLOS 1905 - 1980 LYÉGEOIS (bovenaan) / F.G.T.B.
(onderaan); het geheel is omgeven door een boord in de
vorm van een tandwiel.

Ka. Effen.

Effen rand.

Bronz - rood (87,5mm Ø) - geglazen

Deze medaille draagt dezelfde beeldenaur, maar is spiegel-
beeld, als de medaille voor de internationale tentoonstelling te

Luik in 1930. Deze werd bij Fisch & Cie geslagen en was als volgt getekend: J. WITTERWULGME SCULPSIT / H. DUPOND FECIT (39).

OOST- EN WEST-VLAANDEREN

V l. Erkentelijkheidsmedaille voor bestuursleden van de C.M.B. (1955)

Vz. Gezicht naar links; links ervan een rechterhand met een hamer, en rechts een linkerhand met een passer; ondaraan links, dalend, COOLENS (in handschrift); rondom, CENTRALE DER METAALBEWERKERS

Kz. Onderaan een regulator van een stoommachine, omgeven door de letters C - M / B en door een tandwiel; links en rechts van het tandwiel, langsheen de tand, een olijftak die een effen veld voor een in te graveren tekst omsluiten (hier : CMB AFD. GENT / UIT ERKENTELIJKHEID / AAN / ROBERT BLANSAER / 1 - 12 - 1985).

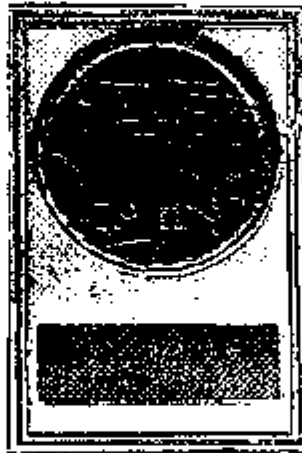
Effen rand.

Verguld brons, verzilverd brons en brons - rond (50mm Ø) - geslagen

Graveur : Bert Coolens
 Atelier : Ets. Louis Neelan, Gent

Deze medaille werd in Aalst, Brugge, Denderkonde, Gent, Ieper, Kortrijk, Oostende, Roeselare en Ronse aan bestuursleden uitgereikt. Gent liet 10 vergulde stukken slaan, 50 verzilverde en 100 bronzen. Ze waren bestemd voor bestuursleden met respectievelijk 50, 35 en 25 dienstjaren. De oplage voor de andere plaatsen is ons niet bekend.

ONBEKEND

0 1. Herdenkingsplaket

Vz. Rechthoekig plaket met een drievoudige omlijsting; bovenaan bevindt zich een rond medaillon (32,7mm Ø); het vertoont, binnen een ronds lauwerkrans, op het bovenplan fabriekschouwen en op het benedenplan van links naar rechts een rad, een motor, een pomp en een tandwiel; onderaan is een rechthoekig plaatje van 10 x 31,5mm opgekleefd met het opschrift 10 JAAR / C.M.B. (de cijfers en letters zijn gearceerd).

Kz. Effen.

Messing met brons - rechthoekig (60 x 40,5mm)

Rij deze plaket hoort een zwart voetje met gleuf (12 x 23 x 42mm).

De mogelijkheid bestaat dat deze plaket iets te maken heeft met de naoorlogse wederoprichting van de C.M.R. Zo ja, dan zou ze van omstreeks 1957 dateren.

NOTEN

- (1) J. LIPPENS, *Erkentelijkheids- en Herinneringsmedailles van de Textielarbeiderscentrale van België*, in *Tijdschrift voor Numismatiek*, vol. XXVII, 1977, nr. 6, p. 181 - 183.
- (2) R. VAN BRUSSEL, *De T.A.C.B. in de numismatiek*, in *Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde 1985*. Tienen, 1985, p. 227 - 232.
- (3) *Losses bladencatalogus* uitgegeven door het penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek Albert I en gepubliceerd met de steun van de firma Fibru-Fisch, onder redactie van Jan Lippens en Ivo Sustens.
- (4) J. LIPPENS en A. VAN KEYMEULEN, *De Medaille in België van 1951 tot 1976*, Brussel, 1980.
- (5) J. LIPPENS, *Dolf Ledel (1893 - 1976)*, in *Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde 1988*, Wilsede, 1988, p. 93 - 117.
- (6) Deze centrale is in elf provinciale of gewestelijke afdelingen ingedeeld (Antwerpen, Borinage, Brabant, Centrum, Charleroi, Doornik, Limburg, Luik, Luxemburg, Namen en Beide Vlaanderen), die op hun beurt onderverdeeld kunnen zijn in plaatselijke of onderbewingsafdelingen.
- (7) De zeer complexe geschiedenis van de centrale valt buiten het bestek van dit artikel. We verwijzen hiervoor naar de uitstekende reeks artikelen van de A.M.S.A.B.-medewerkers in het tijdschrift van de centrale (*C.N.B. Inform*, nr. 112, september 1987; 113, oktober 1987; 114, november-december 1987).

- (8) Alhoewel de Federatie van Belgische Metaalbewerkers werd ge-
sticht in september 1886, werd het honderdjarig bestaan van
de C.M.B. pas herdacht in december 1987. Het commemoreren van
deze gebeurtenis door de uitgifte van een herinneringsmedaille
bleek een voorbijgestreefd idee.
- (9) J. BONDAS, *Geschiedenis van de Centrale der Metaalbewerkers
van België - 1887 - 1947*, Antwerpen, z.d., p. 198.
- (10) A.M.S.A.B. - Archief en Museum van de Socialistische Arbeid-
dersbeweging, Bagattenstraat 174, 9000 Gent. Wat de C.M.B.
betreft bevinden zich twee hangartjes en elf insignes in de
verzameling (nrs. M 132 (7 ex.), M 286, M 586 (2 ex.) en M 587
tot M 589).
- (11) Met een begeleidend schrijven van secretaris-generaal G. DUHIN
en adjunct-secretaris-generaal M. COSSAER werd in januari 1988
informatie en medewerking gevraagd aan alle C.M.B.-medewerkers
(3 nationaal, 43 in Vlaanderen en 34 in Wallonië). Er kwamen
slachts 8 antwoorden. Onze dank gaat naar Louis FLEURBAY en
Gerrit ROMBAÛTS voor Antwerpen, Roland DE WULF en R. STROOBANT
voor beide Vlaanderen, Marcel BARTHOLONI voor Verviers, Yvan
LENNE voor het centrum, Eugène DEWEUBOURG en Sandra DUMORTIER
voor Doornik en Maurice PARVAIS voor La Louvière - Jolimont.
- (12) Dank aan Arsène BUCHET (Verviers), Frans DE CLERCQ (Bakken),
André DEWIL (Tienen), Gustaaf PEETERS (Bonheiden) en A. VAN
GRODTVEN (Aartselaar).
- (13) O.a. Vooruit, Volksgazet, Le Peuple, De Werker, De Belgische
Metaalbewerker.
- (14) Dank aan M.L. DUPONT, beheerder-directrice van de firma Fibru-
Fisch.

- (15) Dolf LEDEL werkte wel meer voor de socialisten: en vervaardigde hij de bustes van Joseph Wauters en Emile Vandervelde, een plaket en een hanger van Joseph Wauters (1929), een plaket van Emile Vandervelde (1935), een medaille voor La Prévoyance Sociale (1937) en een medaille van Achille Van Acker (1968).
- (16) J. LIPPENS, *Dolf Ledel...*, nr. 6, p. 97 (de medaille is niet zeshoekig maar octogonaal).
- (17) N.V. Anc. Ets. Fonsoon et Cie, *Medailles - Broekken - Eretekens - Reducties - Kentekens - Schilden*.
- (18) Zuur uitgebreide verslagen van dit halfseuwefeest van de C.M.B., echter zonder details over de medailles, vindt men in *Le Peuple* van 3, 4 en 5 juli 1937.
- (19) J. LIPPENS, *Dolf Ledel...*, nr. 24, p. 103. De medaille is niet zeshoekig, maar octogonaal. De opmerking dat merkwaardig-gerwijs de Franstalige keerzijde wél en de nederlandstalige niet ondertekend is, geldt niet, daar het nr. 24 geen tegenhanger van nr. 23 is.
- (20) J. LIPPENS, *Dolf Ledel...*, nr. 23, p. 102. De medaille is niet zeshoekig, maar octogonaal.
Men kan vermoeden dat van deze medaille een franstalige versie bestaat. Maar ze is ons, en de N.V. Fibru-Fisch die in 1974 de inboedel van de N.V. Fonsoon overnam, onbekend.
- (21) W. HAAGEN, *Aspekten van de geschiedenis van de Provinciale Metaalbewerkerbond van Antwerpen (1867 - 1940)*, in *C.M.B. Inform*, oktober 1987, p. 24 - 29.

- (22) M., *Bij een verjaardag - Jeugdgroepen van de Centrale der Metaalbewerkers bestaan tien jaar*, in *Vooruit*, 10 september 1959.

Tiende verjaardag van de "Jonge Metaalbewerkers" schitterend gevierd te Antwerpen, in *Volksgez.*, 14 september 1959.

- (23) J. LIPPENS in *De medaille in België - La médaille en Belgique*, Brussel, BSR. 1, 1969, p. 53 - 54.

J. LIPPENS en A. VAN KEYMEULEN, *Op. Cit.*, p. 76, nr. 252.

- (24) Jan LIPPENS (cf. noot 23) merkte op dat de C.M.B. Antwerpen opdracht gaf om bronzen en zilveren draagtekentjes te maken van 13mm diameter met de stoomregulator en de letters C.M.B. Ons zijn volgende draagtekens bekend:

- Ronde opsteekspeld (17mm Ø)

Stoomregulator omgeven door de letters C - M / B en een tandwiel.

Wit metaal met rode verf.

- Octogonale opsteekspeld (15mm)

Stoomregulator omgeven door de letters P - M / B en een tandwiel.

Verguld messing.

- Ronde gekante aluitspeld (14,4mm Ø)
Stoomregulator omgeven door de letters C - M / B en een tandwiel.
Messing met rood glazuur.

- Ronde reversspeld (19,2mm Ø)
Stoomregulator omgeven door C - M / BELGE, een tandwiel en
FEDERATION (bovenaan) / DU CENTRE (onderaan).
Op de achterzijde. J. FOMSON / BRUX
Wit metaal met rood email.

- Ronde reversspeld (15,1mm Ø)
Stoomregulator omgeven door C - M / B en een tandwiel.
Messing met rood email.

- Ronde reversspeld (14mm Ø)
Stoomregulator omgeven door C - M / BELGE en een tandwiel.
Op de keerzijde. NICHEL / B X
Messing met rood email.

- Ronde reversspeld (13,7mm Ø)
Stoomregulator omgeven door C - M / B en een tandwiel.
Verzilverd metaal.

- Danknijper met rond embleem (36,5mm lang - 11,3mm Ø)
Stoomregulator omgeven door de letters C - M / B en een tandwiel.
Verguld metaal met rood email.

- Ronde reversspeld (19,2mm Ø)
Twee staande metaalarbeiders, in vooransicht, reiken elkaar de hand; in de andere hand houden ze gereedschap; onderaan, tussen beiden, een grote letter M; op de achtergrond, een stralende opgaande zon.
Op de achterszijde, P. DE GREEF / BRUXELLES
Messing met blauwe verf.

- Ronds reversspeld (12,4mm Ø)
Aanbeald met de inscriptie 1972 / 75°; erboven, een paaser;
rondom, FG - TH (bovenaan) / OMB CERERE (ouderaan).
Verguld koper met rood email.
De speld bestaat uit twee in elkaar passende stukjes.

- In 1971 werden als reclame bij de sociale verkiezingen voor de ondernemingsraden en de Komitees voor Veiligheid en Gezondheid in Antwerpen en Limburg sleutelhangers uitgedeeld :
Vz. Stoomregulator ooringd door de letters P - N / B en een tandwiel.
Kz. PROVINCIALE / METAALBEWERKERSBOND / ANTWERPEN - LIMBURG /
TEL. / 031/32.99.26 / LIMB. / 012/23.28.15 / SOBELMA
1070 BRU (in kopstand)
Verzilverd brons - rond (30mm Ø)

- (25) Correspondentie Boschmans - Fibru-Fisch (08.10.59, 23.10.59 en 23.11.59).

De oplage bedroeg 300 exemplaren, en niet 250 zoals vermeld in de eerste bron van noot 23.

Boschmans voerde meerdere opdrachten uit voor de socialistische Camille Huymans (1956 en 1971) en De Voorzorg Mechelen (1963). Tevens ontwierp hij een paar erstekens voor toneel en muziek.

De vriendschap tussen René Boschmans en Jos Magé, provinciaal secretaris van de P.M.B. Antwerpen, speelde ongetwijfeld een rol bij het verlenen van de opdrachten van de P.M.B. Antwerpen. Beiden waren Lierenaars.

- (26) Volksgezetz, 26 oktober 1959.

De Werker (uitg. A), 31 oktober 1959.

- (27) J. LIPPENS in *De Médaille in België - La Médaille en Belgique*, BSR 1, 1969, p. 53 - 54.

J. LIPPENS en A. VAN KEYMEULEN, *Op. Cit.*, p. 103, nr. 357.

- (28) Correspondentie Fibru-Fisch - Boschmans (28.03.63).

- (29) id. (21.05.63).

- (30) id. (07.08.63, 14.08.63, 17.09.65 en 03.11.66).

Correspondentie Fibru-Fisch - P.M.B. Antwerpen (29.03.66 en 03.11.66).

- (31) Correspondentie Fibru-Fisch - P.M.B. Antwerpen (29.09.66).
Correspondentie Fibru-Fisch - Boschmans (14.10.66).

- (32) Correspondentie Fibru-Fisch - Boschmans (29.06.66).
- (33) J. LIPPENS in *De Medaille in België - La Médaille en Belgique*, BSR. 1, 1969, p. 53 - 54.
- J. LIPPENS en A. VAN KEYMEULEN, *Op. cit.*, p. 143, nr. 507
(de figuren op de voorzijde zijn echter geen drie mannen!).
- (34) In 1930 kocht de firma Fisch de bronzen groep *L'Effort* van Witterwulghe. Begin april 1933 besloot ze dit werk te reproduceren als groot bas-reliëf, klein bas-reliëf en plaket. In hun bestelcatalogus kreeg het plaket het nr. 871 SP op p. 34. (Correspondentie Fibru-Fisch - J. Witterwulghe, 22.05.1930 en 01.04.1933).
- De Centrale "Voeding-Hotel" van de A.B.V.V.-afdeling Gent gebruikte in 1953 eveneens deze voorzijde voor haar erkentelijkheidsplaket. Het woord L'EFFORT onderaan links was echter weg-gewerkt, en op de vrijgekomen ruimte werd de naam van de jubilaris gegraveerd.
- (35) J. LIPPENS, *Dolf Zedel...*, p. 95 - 96, nr. 3.
- (36) Bestelbon Fibru-Fisch (13.05.1955).
- (37) J. LIPPENS & A. VAN KEYMEULEN, *Op. Cit.*, p. 41, nr. 136.
- (38) Bestelbon Fibru-Fisch : 15.06.1955.
Correspondentie van L. Dupont - Fibru-Fisch (15.06.1955).

- (39) Er bestaan ronde opsteekspeldjes (12,9mm Ø) in messing met rood email. Ze vertonen een staalarbeider naar links, omgeven door FEDERATION SYNDICALE DES METALLURGISTES DE LA PROVINCE DE LIEGE (bovenaan) / F.G.T.B. (onderaan).

De Fédération Syndicale des Métallurgistes de la Province de Liège gebruikt deze afbeelding tevens als embleem op haar administratieve papieren.

In archivalia uit de dertiger jaren vonden we het spiegelbeeld!